

Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
Тернопільський комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти
Університет імені Альфреда Нобеля
Одеський державний університет внутрішніх справ
Академія когнітивних та природничих наук

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

**ЗГУРТОВАНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: АКТУАЛЬНІСТЬ,
ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

16-17 травня 2024 року,
м. Кривий Ріг

Кривий Ріг – Полтава

УДК [316.454.4:316.3]:355.01(082)

Редакційна колегія:

Шрамко Ярослав – доктор філософських наук, професор, ректор Криворізького державного педагогічного університету;

Олена Караман – доктор педагогічних наук, професор, ректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Віталій Курило – доктор педагогічних наук, професор, голова вченої ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», академіка Національної академії педагогічних наук України;

Ярослава Юрків – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Ірина Трубавіна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Тамара Василюк – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету;

Наталія Островська – кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Ілля Лисоконь – доктор філософії з освітніх, педагогічних наук, асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету;

Ія Шимко – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету.

*Схвалено Науково-методичною радою
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 9 від 06.06.2024 року)*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(протокол № 11 від 21.06.2024 року)*

Згуртованість суспільства в умовах воєнного стану: актуальність, виклики та шляхи їх подолання : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Кривий Ріг, 16-17 травня 2024 року. Кривий Ріг : КДПУ ; Полтава : ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2024. 396 с.

У збірнику тез висвітлено вітчизняний досвід з забезпечення соціальної згуртованості засобами соціальної роботи, соціальної педагогіки; досвід забезпечення адаптації та інтеграції біженців в розвинутих країнах; законодавчі ініціативи, юридичні та політико-правові шляхи вирішення проблеми єдності та згуртованості суспільства в умовах воєнного стану; міжнародний досвід соціальної роботи і надання соціальних послуг в умовах воєнного стану; мультидисциплінарний характер забезпечення соціальної згуртованості в умовах війни; психосоціальну підтримку населення в умовах війни, збереження ментального здоров'я, соціальну підтримку і допомогу вразливим категоріям населення соціальну згуртованість як категорію національної безпеки, соціальної держави, педагогіки, соціальної психології, філософії тощо.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ, ПЕДАГОГІКИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ФІЛОСОФІЇ ТОЩО. УКРАЇНСЬКІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ УКРАЇНЦІВ. МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ХАРАКТЕР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Бабій Юлія

Війна на тильному боці..... 15

Балаш Лілія, Лисюк Ольга, Перетятко Любов

Безпекові пріоритети розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.. 18

Калашнікова Людмила

Соціальна згуртованість як необхідна умова повоєнного відновлення України: оцінки соціологів..... 21

Клопота Ольга

Аналіз чинників підвищення згуртованості українського суспільства в умовах воєнного часу..... 24

Ковалик Ігор

Смисли та цінності УХВЛ – основа для соціальної згуртованості українського суспільства..... 26

Кокора Валерій, Трубавіна Ірина

Вплив сучасних ЗМІ на соціалізацію сучасної молоді..... 33

Косигіна Мирослава, Барановська Людмила

Вплив національної ідеї на соціальну згуртованість..... 34

Костіна В., Потіхенська О.

Розвиток взаємопідтримки та згуртованості молоді територіальної громади в умовах воєнного стану..... 36

Кохановська Дарина, Логінова Марина

Соціальне виховання та права людини в сучасному українському суспільстві..... 39

Куруч Анна

Взаємодія сектору безпеки і оборони з громадськими організаціями в процесі реінтеграції учасників бойових дій..... 41

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Комплексна оцінка стійкості населення, яка ґрунтується на дослідженні SCORE (SHARP). *Результати дослідження SHARP 2023. Хвиля 2*. Київ : Київський міжнародний інститут соціології, 2024. 28 с. URL : https://kiis.com.ua/materials/news/20240126_n/PRE_SHARP2_Wave2_Initial-analysis_06.12.2023_UKR.pdf.
2. Мігачова О. Як війна змінює українське суспільство. *Укрінформ*. 12 липня 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3527305-ak-vijna-zminue-ukrainske-suspilstvo.html>.
3. Соціальна згуртованість в Україні : тенденції за даними індексів reSCORE 2023 та SCORE 2021. Ч. 1 / за ред. Р. Мініча, Київ : Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), ПРООН, 2024. 38 с. URL : https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/PUB_Social-Cohesion-in-Ukraine_UKR_March.7.2024.pdf.
4. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023 : колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с. URL : https://isnasu.org.ua/assets/files/books/2023/Maket_Ukr_suspilstvo_2023.pdf.

Клопота Ольга

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри психології та соціальної роботи
Хортицької національної академії,
м. Запоріжжя, Україна
ORCID: 0000-0003-1262-805X

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ПІДВИЩЕННЯ ЗГУРТОВАНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Значні, а тим більше – несподівані й багатофакторні зміни у житті суспільства, стають значним викликом, своєрідним тестом на зрілість, життестійкість як для особистості, так і для соціальних груп в цілому.

Події, які відбуваються зараз, в умовах воєнного стану спонукають не лише до актуалізації власних адаптивних ресурсів, але й також до осмислення узагальнення і систематизації набутого досвіду (не лише індивідуального, а й групового) [1], [4]. У цьому зв'язку, буде доцільним зацентувати увагу на деяких характеристиках згуртованості українського суспільства в умовах сьогодення.

Перш за все, серед позитивних аспектів варто зауважити той факт, що після початку повномасштабного російського вторгнення, народ України здивував світ силою єднання, мужності, незламності, що сприяло стрімкій популяризації іміджу України та українського в різних куточках світу. До того ж, велика кількість кваліфікованих фахівців різних галузей, які опинились в різних країнах, долучилось до цієї популяризації, змінюючи стереотипи сприйняття українців. Подібні прояви інформаційного фронту, спрямовані як на

привернення уваги до кривавих подій, що відбуваються в Україні (особливо на окупованих та прифронтових територіях), так і на активну популяризацію вітчизняного сучасного досвіду у різноманітних галузях і сферах діяльності, безперечно сприяли зміцненню згуртованості українців як соціальної групи, так і світу – з Україною.

З іншого боку, не меншої уваги заслуговують й негативні чинники, спричинених російським вторгненням на територію України. Серед низки небезпечних наслідків для соціального середовища – зростання рівня агресивності в інформаційному просторі, поширення сумнозвісної тенденції «розділяй та володарюй», що значною мірою сприяє розшаровуванню суспільства. Йдеться про прояви неприйняття чи засудження співрозмовника, засновані на конфлікті: регіональної приналежності, місця перебування (у рідному місті чи вимушено переміщені), рівня активності у волонтерській або громадській діяльності та багато інших. Означені негативні прояви відволікають як громадян, так і посадовців від невідкладної соціально значущої роботи, відтягують ресурси, які могли б сприяти наближенню перемоги та допомозі людям, які її дійсно потребують.

Нарешті, аналіз сучасних тенденцій згуртованості українського соціуму був би неповним, без урахування чинників, що мають вплив на динаміку інклюзивних процесів у суспільстві.

Військова російська агресія мала серед своїх наслідків значне ускладнення й трансформацію інклюзивного освітнього простору, перед різноманітними фахівцями соціальної сфери України постала проблема організації професійної взаємодії з кардинально новими категоріями учнів та студентів з особливими освітніми потребами. Йдеться, по-перше, про тих дітей та підлітків, особливі потреби яких зумовлені отриманими пораненнями, посттравматичним стресовим розладом тощо, або ж тих дітей з ООП, стан яких значно погіршився у наслідок набуття досвіду життя в умовах воєнного стану. По-друге, постійно зростає кількість дорослих (військових і цивільних громадян), які набули інвалідності у наслідок бойових дій, перебування в полоні тощо. Усі вони, а також члени їх родин потребують фахової психологічної та соціально-педагогічної реабілітації, реадптації й реінтеграції в суспільство. Відповідно, набуває особливої ваги підготовка не лише професіоналів, але й суспільства в цілому до адекватного сприйняття і повноцінної взаємодії з такими людьми в різних сферах. Створення умов для реалізації власних потенційних можливостей людьми з інвалідністю (набутою під час війни) сприятиме уникненню відтоку ресурсів та, навпаки, збагаченню потенціалу суспільства у різних його сферах і, таким чином, підвищенню його згуртованості.

Наукові надбання країн, які мають досвід щодо подолання різноманітних наслідків воєнних дій, представлені зокрема працями Т. Burki [2], L. Cerna [3], S. McCloskey [5] та інших потребує осмислення і адаптації до вітчизняних умов. Із цього випливає необхідність розробки і поширення нових форм і методів як професійної (психологічної, соціально-педагогічної тощо), так і соціальної взаємодії в цілому.

Підсумовуючи, варто зазначити, що урахування дії позитивних чинників та попередження впливу негативних – сприятиме підвищенню згуртованості суспільства засобами соціальної роботи, соціальної педагогіки, що набуває особливої значущості в умовах воєнного стану. Саме тому й стратегії подолання фахових викликів потребують узагальнення наявного досвіду, а також розробки й упровадження інноваційних технологій соціальної та соціально-педагогічної роботи задля згуртування й гармонізації життя українського суспільства на різних його рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Левченко К. Б. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військових конфліктів : нач.-метод. посіб. Київ: агентство «Україна», 2015. 176 с.
2. Burki T. Kh. Health of Ukrainian citizens under threat from conflict and displacement. *Lancet Respir Med*. 2022 May; 10 (5). DOI: 10.1016/S2213-2600(22)00093-5 (дата звернення :18.04.2024).
3. Cerna, L. Refugee education : Integration models and practices in OECD countries, OECD Education Working Papers, 2019. №203. *OECD Publishing, Paris*. URL : <https://doi.org/10.1787/a3251a00-en> (дата звернення :12.04.2024)
4. Lunov V., Lytvynenko O., Maltsev O., & Zlatova L. The Impact of Russian Military Aggression on the Psychological Health of Ukrainian Youth. *American Behavioral Scientist*. 2023. 67 (3). P. 426–448. URL : <https://doi.org/10.1177/00027642221144846> (дата звернення : 28.04.2024)
5. McCloskey S. The war in Ukraine has revealed a hierarchy of victims. *Policy and Practice*. 2022. (34). 138–149. URL : <https://www.developmenteducationreview.com/issue/issue-34/war-ukraine-has-revealed-hierarchy-victims> (дата звернення : 29.04.2024).

Ковалик Ігор

Голова ГО «Гуртом!», головний спеціаліст ТОКІППО,
координатор програми впровадження УХВЛ
в закладах освіти Тернопільської області 2021–2024 рр.,
м. Тернопіль, Україна

СМИСЛИ ТА ЦІННОСТІ УХВЛ – ОСНОВА ДЛЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Дата 24 лютого 2022 року проявила ціннісні орієнтири українців, про які ми самі собі не признавалися – це прагнення воювати за свободу, гідність, також здатність до взаємопомочі. Вже третій рік війни ці проявлення гартуються на полі бою і стверджуються як цінності української національної ідентичності. Ми воюємо не тільки ЗСУ, а й родинами, селами, містами, українською діаспорою. Успіх у війні напряду узалежнюється і від спроможності громадян